

**EL RETORN DE L'ECONOMIA HETERODOXA AL CURRÍCULUM DE
L'ASSIGNATURA D'ECONOMIA DE 1R DE BATXILLERAT**

UNIVERSITAT ROVIRA i VIRGILI

Treball final de Màster

MÀSTER UNIVERSITARI EN FORMACIÓ DEL PROFESSORAT D'EDUCACIÓ
SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA I BATXILLERAT, FORMACIÓ PROFESSIONAL I
ENSENYAMENTS D'IDIOMES

Estudiant: Marc Tataret Batalla

DNI: 47948175-Y

Tutor URV: José Manuel Vila Córcoles

Data: Juny 2022

Especialitat en Economia

Resum:

La manca de pluralitat en l'ensenyament de l'economia, tant en l'àmbit universitari com en l'àmbit d'ESO i Batxillerat és un fenomen que ha estat assenyalat per diversos autors. Aquesta situació pot dificultar l'assoliment a les assignatures d'Economia de les competències relacionades amb el la capacitat de reflexió, pensament crític i debat. D'altra banda, també pot tenir un impacte en la motivació dels alumnes, ja que el contingut que es presenta als alumnes pot no ajustar-se a totes les realitats percebudes per aquests.

Durant l'estada de l'autor com a docent en pràctiques al Col·legi Salesià Sant Joan Bosco d'Horta, duta a terme entre novembre de l'any 2021 i març de l'any 2022, l'autor va poder observar aquesta mateixa situació, el que el va portar a plantejar la reincorporació de l'economia heterodoxa al currículum de l'assignatura d'Economia de primer de Batxillerat, per tal de millorar la capacitat de reflexió, pensament crític i debat dels alumnes, això com la seva motivació.

En aquest treball es presenta una aplicació pràctica d'aquesta proposta, mitjançant la realització d'una intervenció docent al voltant de l'economia feminista. Els resultats de l'estudi, un cop efectuada l'aplicació, evidencien un increment de la participació, l'interès, la motivació i la capacitat crítica i de reflexió dels alumnes després de la intervenció, fet que mostra la necessitat d'incorporar contingut d'economia crítica al currículum de les assignatures d'economia.

Paraules clau:

Economia heterodoxa, economia crítica, currículum, pensament crític i economia feminista.

Abstract:

The lack of plurality in the economics discipline teaching, both at the academy and at high-school and college, is a phenomenon that has been noted by several authors. This situation may make it difficult to achieve an adequate level of attainment on the competences related to the capacity for reflection, critical thought and debate. The above-mentioned lack of plurality may also have an impact on student motivation, since the content presented to pupils may not conform to all the realities perceived by them.

During my stay as a lecturer in practice at the Col·legi Salesià Sant Joan Bosco d'Horta, between November 2021 and March 2022, the author was able to observe the same case which led me to consider the reincorporation of the heterodox economy into the curriculum of high-school economics teaching, in order to improve pupils' ability capacity for reflection, critical thought and debate, as well as his motivation.

In this work, the practical application of this proposal is presented, through a teaching intervention around gender economics. The results of the study show an increase in participation, interest, motivation and the capacity for critical thought and reflectiveness of pupils after the intervention, which states the need to incorporate content of heterodox economy into high-school economics teaching.

Keywords:

Heterodox economy, critical economy, curriculum, critical thinking, gender economics.

Taula de continguts.

1.	<i>Introducció</i>	6
2.	<i>Marc Teòric</i>	9
3.	<i>Proposta de Recerca</i>	12
3.1.	Pregunta/es d'investigació	12
3.2.	Objectius de la recerca:	12
3.3.	Hipòtesi/s	13
3.4.	Disseny de recerca	13
4.	<i>Intervenció Educativa</i>	15
5.	<i>Mètode</i>	17
5.1.	Context i participants	17
5.2.	Variables	18
5.3.	Instruments de recollida de dades	18
5.4.	Procediment/s	19
5.5.	Tipus d'anàlisi realitzat	20
5.6.	Aspectes ètics	21
6.	<i>Resultats</i>	22
6.1.	Anàlisi dels resultats del registre d'observació amb Atlas TI.	22
6.1.1.	Registre d'observació anterior a la intervenció docent.....	22
6.1.2.	Registre d'observació posterior a la intervenció docent.	23
6.2.	Respostes obertes Qüestionaris. Anàlisi amb Atlas TI.	24
6.3.	Anàlisi de les respostes en escala Likert i de les respostes tancades dels qüestionaris.	26
7.	<i>Discussió</i>	33
8.	<i>Conclusions</i>	35
9.	<i>Referències</i>	37
10.	<i>Annex</i>	39
10.1.	Qüestionaris	39
10.2.	Seqüència didàctica	43
10.3.	Respostes als qüestionaris	54

Índex de taules, gràfics i il·lustracions

Gràfic 1. Respostes a la pregunta: Creus que els continguts de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat són útils per al teu futur?.....26

Gràfic 2. Respostes a la pregunta: Les classes d'Economia que has fet aquest curs t'han resultat interessants?.....27

Gràfic 3. Respostes a la pregunta: T'agrada intervenir a classe i compartir els teus coneixements, opinions i dubtes sobre l'assignatura d'Economia?28

Gràfic 4. Respostes a la pregunta: Les classes d'Economia d'aquest curs fomenten la teva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític?.....29

Gràfic 5. Respostes a la pregunta: Et semblaria interessant incorporar nou contingut a l'assignatura d'economia, relacionat amb altres perspectives sobre l'economia, com l'economia feminista o l'economia ecològica, entre d'altres?.....30

Gràfic 6. Respostes a la pregunta: Creus que conèixer noves perspectives sobre l'economia et permetrà millorar la teva capacitat de reflexió i d'esperit crític?.....31

Gràfic 7. Interessos de l'alumnat.....32

1. Introducció

Entre el novembre de 2021 i el març de l'any 2022, durant la meua estada com a docent en pràctiques al Col·legi Salesià Sant Joan Bosco Horta, vaig poder veure com el currículum de les assignatures d'Economia de 4t d'ESO i 1r de Batxillerat (DGCP, (2019), DOGC (2008)), tenia una mancança significativa de pes de les teories econòmiques no ortodoxes com poden ser l'economia feminista, l'economia ecològica o les crítiques a l'economia neoclàssica. Aquesta mateixa manca de diversitat és dona també a l'àmbit universitari. Actualment, l'ensenyament d'economia a les universitats es troba profundament esbiaixat cap al model neoclàssic, tal com assenyalen autors com Corredor, F., & Castillo Reina, M. Á. (2019) o Fumaz, R. R. (2016).

Per tant, vaig decidir que la meua proposta d'innovació aniria relacionada amb la reincorporació de l'economia "heterodoxa" al currículum de l'Educació Secundària Obligatòria i postobligatòria, per tal d'enfortir la capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític de l'alumnat, elements cabdals de la perspectiva crítica del currículum (Fernández Sierra, 1994). En concret, en aquest treball es proposa incorporar l'ensenyament de l'economia feminista al currículum de l'assignatura d'economia de 1r de Batxillerat.

D'aquesta manera, es treballaria, entre d'altres, la competència bàsica 11¹ de la dimensió ciutadana de l'Àmbit Social de l'Educació Secundària

¹ *Altres competències que es treballarien:*

Competència bàsica 1: Analitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre'n la causalitat històrica.

Competències de Batxillerat:

Competència específica d'economia 1. Competència en cultura econòmica i dialèctica

Competència específica d'economia 2. Competència en raonament econòmic i modelització

Competència en recerca, competència en gestió i tractament de la informació i competència digital

Competència personal i interpersonal. Competència comunicativa.

Competència en el coneixement i interacció amb el món

Obligatòria: *"Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític."*

L'any 2020 i 2021 vaig ser professor consultor a la UOC, i vaig impartir les assignatures d'Estructura Econòmica d'Espanya i de Teoria Econòmica i Societat. Vaig poder veure com el nivell de participació dels alumnes i el grau d'assimilació de coneixements en aquesta última assignatura va ser netament superior, pel fet que posava en qüestió supòsits que no s'havien plantejat anteriorment a l'aula, com els efectes del creixement econòmic sobre el medi ambient, la invisibilització del paper de la dona a les variables econòmiques o les limitacions dels models neoclàssics. L'experiència de l'assignatura "Teoria Economia i Societat" del Grau d'Economia de la Universitat de Catalunya (UOC, 2021), pot servir com a exemple (tot adaptant el contingut i les metodologies de treball a la realitat dels alumnes i de l'educació presencial) de com la incorporació al currículum de les teories econòmiques no ortodoxes estimula la participació, el debat i la construcció de coneixement per part dels alumnes.

La incorporació d'elements d'economia no ortodoxa en el currículum de les assignatures d'Economia de 4t d'ESO i 1r de Batxillerat està relacionat amb d'una innovació en els recursos, mitjançant la creació i implementació de nous materials per a millorar els aprenentatges dels estudiants, tot i que no necessàriament implicaria les TIC. D'acord amb les modalitats d'innovació educativa del Departament d'Ensenyament (2017), la meua proposta formaria part de les pràctiques educatives de referència, ja que es duria a terme per iniciativa del professorat, trobant-se vinculat al projecte educatiu del centre.

Aquest treball es divideix en les següents parts: en primer lloc, es presentarà el marc teòric en el qual se situa aquest treball, posteriorment veurem la proposta de recerca que s'ha realitzat, la intervenció educativa que s'ha dut a terme i el mètode que s'ha utilitzat. Finalment, es

presentaran els resultats de la intervenció educativa i es discutiran les seves possibles implicacions i futures línies de treball.

2. Marc Teòric

La Gran Recessió, i la seva espurna, la crisi financera dels anys 2007 i 2008 van fer trontollar els fonaments del capitalisme. És coneguda la declaració de Nicolas Sarkozy, quan va dir que "calia refundar el capitalisme²", i, fins i tot, va crear una comissió, la Comissió Stiglitz-Sen-Fitoussi, amb els premis en Economia en honor d'Alfred Nobel Joseph Stiglitz i Amartya Sen, i l'economista francès Jean-Paul Fitoussi, per reflexionar sobre com mesurem el progrés social (Stiglitz et al., 2010). Tot i l'interès generat per la comissió, la realitat ens mostra que la majoria d'organismes que dirigeixen el destí econòmic del món (Fons Monetari Internacional, Banc Mundial, Reserva Federal dels Estats Units i Banc Central Europeu, entre d'altres) continuen basant-se en uns postulats econòmics similars als d'abans de la crisi, això és, models suposadament predictius que van resultar de nul·la utilitat per anticipar-se a la crisi. Aquests models es fonamenten en el mètode científic per a justificar les seves conclusions, però, realment, l'economia té poc de ciència natural i, per tant, la majoria de models econòmics no suporten el mètode científic.

L'escola econòmica que més es recolza en la suposada neutralitat dels seus postulats és l'escola neoclàssica, i és aquesta la que domina actualment el currículum de les principals universitats d'arreu del món, establint-se, en conseqüència, com "l'ortodòxia". Així i tot, existeixen moltes altres escoles amb teories alternatives que expliquen el funcionament de l'economia, com poden ser l'economia institucional o neo-institucional, l'economia keynesiana, l'economia feminista, l'economia ecologista o l'economia marxista, entre d'altres.

² "Sarkozy propone refundar sobre bases éticas el capitalismo". El PAIS – 09-26-2008 – Extret el 12 de gener de 2022. https://elpais.com/diario/2008/09/26/internacional/1222380007_850215.html

Aquestes escoles alternatives, que a partir d'ara anomenarem "heterodoxes", no tenen una presència significativa al currículum de les principals universitats dels països occidentals. Sovint, quan s'imparteixen materials relacionats amb aquestes escoles, es comprimeixen totes dins d'una mateixa assignatura, essent molt desproporcionat el pes que té l'economia neoclàssica respecte al que tenen cadascuna de les escoles heterodoxes.

Ribera Fumaz (2016) realitzà un repàs de la manca de pluralitat de la docència econòmica a les universitats durant els últims quaranta anys. En ell, l'autor afirma que la carrera d'economia ja comptava als anys noranta a la Universitat de Barcelona amb més de dos terços de les assignatures al voltant del paradigma neoclàssic, i s'havia abandonat progressivament l'economia política dominant als anys setanta.

Fumaz contraposa la situació que va trobar a Barcelona, amb la que es va trobar en estudiar un màster d'Economia a Manchester. En aquest cas, la docència s'estructurava al voltant de grans qüestions de l'economia i es debatien els diferents punts de vista de les escoles econòmiques (neoclàssics, institucionalistes, keynesianes, ecologistes, etc.) sobre aquestes grans qüestions. La proposta que es farà en aquest treball anirà en aquesta línia: la inclusió del contingut d'economia heterodoxa es farà tot debatent sobre qüestions com la gestió dels recursos naturals, la distribució dels recursos econòmics (desigualtat) entre països i persones, el creixement econòmic, o, com es veurà a la part pràctica del treball, l'economia feminista.

Precisament a la Universitat de Manchester és on va néixer la xarxa *Re-thinking Economics*, que lluita per l'increment del pluralisme al currículum dels ensenyaments universitaris d'economia. A Barcelona trobem un grup d'aquesta xarxa, Post-Crash UPF, que té el propòsit d'incloure l'economia

heterodoxa al currículum de les carreres relacionades amb l'economia a la Universitat Pompeu Fabra³.

D'altra banda, Corredor & Castillo-Reina (2019) elaboren una anàlisi de diferents propostes per a l'increment del pluralisme en l'ensenyament de l'economia, i de com ha anat evolucionant els discursos crítics amb el paper preponderant de l'economia neoclàssica en la docència dels estudis d'economia. Els autors exposen com aquest fet ha generat frustració en els estudiants d'economia, ja que la majoria d'aquests fan aquesta carrera per motius altruistes, i per a fer front a qüestions com la desigualtat o la sostenibilitat, qüestions que tenen un pes petit al currículum actual de l'economia, on s'ensenyen models teòrics difícils d'aplicar en la realitat quotidiana.

Aquesta situació, que, tal com hem vist, diversos economistes ja han criticat pel cas de l'educació superior, deriva en una evident manca de pluralitat que es dona **també a etapes educatives prèvies on s'imparteix contingut relacionat amb l'economia.**

És on aquest punt on incideix el llibre "Economia crítica a l'aula: propostes per a l'ensenyament obligatori" (Claverol et al., 2019). En aquest treball, els autors presenten diverses propostes per incorporar l'economia heterodoxa a l'aula, és a dir, els postulats que són crítics amb l'economia ortodoxa que s'imparteix actualment com a economia neutral, postulats que reflecteixen només la visió d'una part de la societat, els capitalistes, sobre el funcionament de l'economia. És en aquesta línia d'investigació on s'insereix aquest treball, a través de la implementació d'una unitat didàctica d'economia heterodoxa (l'economia feminista) i analitzant-ne els resultats.

³ <https://www.rethinkeconomics.org/re-group/post-crash-upf/> - Consultat el 20 d'abril de 2022

3. Proposta de Recerca

En aquest treball presentem la proposta que s'ha realitzat per tal de poder re-incorporar l'economia heterodoxa al currículum de l'assignatura d'economia de primera de batxillerat, per tal d'estimular la reflexió, el debat i l'esperit crític dels alumnes. Ho farem a partir de la conceptualització i posterior realització d'una intervenció a l'aula amb una durada de quatre sessions, al voltant d'una de les branques de l'economia heterodoxa, l'economia feminista. Aquesta proposta s'aplicarà a un context molt concret, el de l'escola salesiana Sant Joan Bosco Horta de Barcelona, a la classe d'Economia de primer de Batxillerat.

3.1. Pregunta d'investigació

La pregunta d'investigació d'aquest treball és la següent: Com podem millorar la capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític de l'alumnat a través de la inclusió de recursos relacionats amb l'Economia heterodoxa al currículum de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat?

3.2. Objectius de la recerca:

- Objectiu general:

Conèixer si la implementació de nous materials al currículum de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat relacionats amb l'economia heterodoxa pot enfortir la capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític de l'alumnat.

- Objectius específics

- Dur a terme una diagnosi de la presència de l'economia heterodoxa al currículum de 1r de Batxillerat, mitjançant una anàlisi del currículum de l'assignatura.
- Mesurar si hi ha canvis en la capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític de l'alumnat mitjançant realització una seqüència didàctica innovadora relacionada amb l'economia heterodoxa en una classe de 1r de Batxillerat.

3.3. Hipòtesi/s

La inclusió de l'economia heterodoxa al currículum de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat, fa que els resultats d'aprenentatge, que tenen a veure amb les competències relacionades amb la capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític de l'alumnat millorin.

3.4. Disseny de recerca

Les característiques específiques de l'entorn on s'aplicaria aquesta proposta innovadora serien les dels cursos de 1r de Batxillerat del Col·legi Salesià Sant Joan Bosco d'Horta, Barcelona, centre on estic realitzant la meua estada de pràctiques. L'alumnat i les famílies de l'escola són majoritàriament castellanoparlants i d'extracte socioeconòmic de classe mitjana.

Per a dur a terme la proposta del meu treball de recerca portaré a cap una investigació qualitativa, a través d'un estudi de cas (Mogas, 2021). M'he decidit decantar per aquest mètode donat que no compto amb un grup de control i un grup experimental homogenis, i que les variables a mesurar, com la capacitat de reflexió i l'esperit crític i l'addició de nous recursos, són variables qualitatives.

L'objecte d'estudi és el grup classe de 1r de Batxillerat que duu a terme l'assignatura d'Economia al Col·legi Salesià Sant Joan Bosco d'Horta durant el curs 2021-2022. El fet d'investigar sobre un sol grup classe fa que hagi d'utilitzar el mètode inductiu, on s'extrapolen els resultats d'un fet particular per respondre preguntes generals, tot tenint en compte sempre les característiques concretes del grup d'estudi, el que fa que aquests resultats no es puguin extrapol·lar a altres objectes d'investigació (altres grups classe). Per tant, si detectem variables estranyes que puguin estar intervenint en els resultats obtinguts, s'anotaran i s'explicitaran en aquest estudi.

4. Intervenció Educativa

La intervenció es va realitzar entre els dies 14 de març de 2022 fins al 22 de març de 2022. Inicialment, estaven previstes quatre sessions (que són les que s'incorporen a la unitat didàctica adjunta al document), tot i que, finalment, es van acabar duent a terme una sessió addicional a petició dels alumnes. Concretament, es va allargar la quarta sessió, de debat. Pel que fa al contingut de la intervenció, aquesta va pivotar al voltant de la implementació de nous materials, concretament, sobre economia feminista com a exemple d'economia heterodoxa (si voleu consultar la Unitat Didàctica, on apareixen els objectius i competències treballats, vegeu annex). Es varen plantejar quatre sessions:

A la sessió inicial (14/03/2022), es presentava l'economia heterodoxa i l'economia feminista als alumnes a tall d'introducció, veient també quin era el seu coneixement previ. A la segona sessió (16/03/2022), es tractava una de les aplicacions de l'economia feminista, l'estudi de les bretxes de gènere, i es va dur a terme un exemple pràctic perquè els alumnes aprenguessin a calcular la bretxa de gènere en la taxa d'activitat laboral a través de pàgines amb informació estadística i mitjançant l'ús de fulls de càlcul. Vaig poder percebre que els alumnes de primer de batxillerat per norma general tenen un nivell baix de coneixements sobre com utilitzar un full de càlcul, però també tenen molt interès a aprendre'n.

A la tercera sessió (16/03/2022) vàrem veure un altre camp d'estudi de l'economia feminista, els estudis de l'ús del temps, i vàrem fer una activitat pràctica sobre el nostre ús del temps, i les diferències que apreciàvem entre homes i dones. Finalment, a les sessions quarta i cinquena (18/03/2022 i 22/03/2022), els alumnes varen presentar un seguit de propostes per combatre la bretxa de gènere que havien buscat anteriorment, defensant (o no) la seva idoneïtat, i per acabar es va portar a cap un debat sobre que

podíem fer cadascun de nosaltres per acabar amb les desigualtats de gènere.

5. Mètode

5.1. Context i participants

En aquest estudi han participat 13 alumnes de l'Assignatura "Economia" de 1r de Batxillerat al Col·legi Salesià Sant Joan Bosco Horta, durant el període comprés entre el 14 de març de 2022 i el 22 de març de 2022, amb una durada de 5 sessions.

Dels 13 alumnes que han participat en l'estudi, 4 eren de gènere masculí i 9 de gènere femení. La seva edat estava compresa entre els 16 i els 18 anys. L'entorn socioeconòmic dels participants és de classe mitjana, de família treballadora per compte d'altri i de família castellanoparlant (perfil de la gran majoria dels alumnes del centre). Els alumnes participants en l'estudi van accedir a participar en l'estudi després de demanar-los-hi el seu docent i la persona que ha realitzat l'estudi. El paper de l'alumnat és rellevant, ja que poden ser un agent actiu en el projecte. La seva opinió sobre el nou contingut i la manera com s'incorpora al currículum de l'assignatura resultarà important per tal d'anar-lo ajustant.

Pel que fa a altres agents implicats, actualment hi ha dos professors que imparteixen les classes d'Economia a 4t d'ESO i 1r de Batxillerat. Un dels dos professors, que també era el meu tutor de pràctiques, té molts anys d'experiència docent en la matèria, amb el qual, a priori, podríem esperar una major reticència a incorporar nous continguts. En canvi, es tracta d'una persona oberta i permeable a introduir canvis en l'assignatura, fet que ha facilitat la implementació de la proposta innovadora.

5.2. Variables

Variable Independent:

- Nous recursos relacionats amb l'economia heterodoxa (economia de gènere, economia ecològica, etc.)

Variable Dependent:

- La capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític de l'alumnat. Competència en el coneixement i interacció amb el món.
- Motivació dels alumnes

Variables estranyes:

- Estil docent (Martínez González, 2007).

5.3. Instruments de recollida de dades

Els instruments de recerca que es faran servir en aquest estudi són qüestionaris previ i final, en trobar-nos davant de variables de caràcter qualitatiu i el diari d'aula realitzat durant l'estada al centre de pràctiques, on s'han anotat apreciacions sobre el comportament dels alumnes durant les classes, pel que fa al seu grau d'intervenció, esperit crític i capacitat de reflexió. També es farà servir un registre d'observació durant cadascuna de les intervencions/sessions de la seqüència didàctica innovadora, relacionada amb economia i gènere.

Pel que fa als qüestionaris previ i final, aquests s'adjunten als annexos d'aquest treball. En els casos on sigui necessari utilitzarem una escala Likert per a mesurar quina és la percepció dels estudiants sobre la seva capacitat crítica i de reflexió en relació amb l'assignatura d'Economia.

En relació amb el registre d'observació de les intervencions a l'aula, aquest es realitzarà de forma simultània a la mateixa intervenció, registrant en un full informació sobre diversos ítems, com les preguntes que s'han fet per

part dels alumnes, la percepció de l'interès generat per la matèria o les reflexions crítiques que han dut a terme els alumnes, entre d'altres, per tal de conèixer si la implementació de nous materials al currículum de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat relacionats amb l'economia heterodoxa pot enfortir la capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític de l'alumnat. Aquestes anotacions es contraposaran amb les percepcions obtingudes durant el període d'estada al centre de pràctiques anterior a la intervenció, sobre el comportament del grup, la docència, la relació professor-grup i el grau de motivació dels alumnes, entre d'altres, i anotades a un registre d'observació previ en relació als mateixos ítems.

Les dades les registraré en dos formats diferents. En primer lloc, les dades d'observació han quedat reflectides a un registre d'observació i posteriorment les he transcrit a un format de document de processador de textos (Microsoft Office Word).

En segon lloc, les dades provinents dels qüestionaris (tant inicial com final) dels alumnes es tractaran de dues formes diferents, en funció de si treballarem amb preguntes en escala Likert o de resposta tancada, d'una banda, o preguntes de resposta oberta, d'altra banda. Pel que fa a les respostes dels qüestionaris en escala de Likert o tancades es passaran a format full de càlcul (Microsoft Office Excel). En canvi, pel que fa a les dades provinents de preguntes dels qüestionaris de resposta oberta, i es transcriuran a un format de document de processador de textos (Microsoft Office Word).

5.4. Procediment/s

Durant el mes de gener es va preparar el material didàctic necessari per desenvolupar la unitat didàctica innovadora en recursos i també els instruments de recollida de dades per ser usats durant la intervenció a l'aula. La intervenció es va dur a terme durant cinc sessions compreses

entre el 14 de març de 2022 i el 22 de març de 2022. Durant la primera intervenció es va facilitar als alumnes un qüestionari inicial per valorar quina era la seva percepció sobre com l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat estimulava la seva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític. El qüestionari també incorpora preguntes relacionades amb el grau de satisfacció general amb l'assignatura i l'interès que despertava en els alumnes.

Finalment, a l'última sessió es va facilitar als alumnes un qüestionari final per valorar quina és la seva percepció sobre com els nous continguts introduïts durant les cinc sessions poden estimular la seva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític. Per a poder valorar els efectes de la intervenció educativa, les preguntes del qüestionari en escala Likert s'han mantingut constants. El qüestionari també incorporava preguntes sobre la mateixa intervenció, si havia generat interès en els alumnes i si tenen alguna proposta per a millorar-la.

5.5. Tipus d'anàlisi realitzat

L'anàlisi de dades s'ha dut a terme un cop finalitzada la intervenció educativa. Tal com s'ha mencionat anteriorment, les dades s'han registrat en dos formats diferents, com a fulls de càlcul i com a documents de text. Aquests dos formats de registre de les dades, basats en les seves característiques, han determinat també els instruments d'anàlisi.

En primer lloc, a les respostes dels qüestionaris en escala de Likert o preguntes tancades s'han analitzat a partir d'indicadors estadístics descriptius bàsics, i a l'apartat 6.2. es presenta un resum de les principals conclusions extretes de l'anàlisi.

En segon lloc, les dades transcrites a un format de document de processador de textos (Microsoft Office Word) s'han analitzat i codificat amb

el programari específic ATLAS.ti⁴, que permet codificar i analitzar dades qualitatives.

Pel que fa a la codificació dels documents que han sorgit de la meva intervenció a l'aula (diari d'aula i Qüestionaris inicial i final), faré servir el tercer mètode de codificació de Miles i Huberman (1994): Crear un esquema de codis general (mixte). Aquest mètode es basa en partir d'un llistat de codis que puguem imaginar, però anem incorporant d'altres si és necessari segons sorgeixen noves necessitats o nous tipus de temàtiques / respostes. He utilitzat aquest mètode perquè em permet tenir una major flexibilitat en la meva recerca, adaptant-la a la realitat que em pugui trobar, si hi ha situacions o respostes que no he anticipat.

5.6. Aspectes ètics

Per a dur a terme l'estudi, donat que no s'han recollit dades de caràcter personal ni que permetin identificar a cap alumne, no va ser necessari un permís explícit del centre. El gener de 2022 es va sol·licitar o obtenir l'aprovació de l'estudi per part del tutor del centre i del tutor del TFM.

Pel que fa als aspectes ètics a considerar en l'elaboració d'aquest estudi de cas, cal remarcar que no s'han recollit cap mena de dades personals dels estudiants participants.

⁴ <https://atlasti.com/> - Consultat el 20 d'abril de 2022

6. Resultats

En aquest apartat es presenten els resultats de la intervenció docent i del recull d'informació realitzat. En primer lloc, es mostrarà el contingut del registre d'observació tant abans com durant la intervenció docent. En segon lloc, es mostrarà una anàlisi de les preguntes obertes que es varen fer als alumnes. Finalment, presentarem l'anàlisi de les respostes tancades dels qüestionaris, i de les respostes en escala Likert.

6.1. Anàlisis dels resultats del registre d'observació amb Atlas TI.

A continuació es presenta una anàlisi feta amb Atlas TI del registre d'observació docent, dividit en dues parts. D'una banda, veurem el resum sistematitzat del registre d'observació docent previ a la intervenció. D'altra banda, veurem el registre d'observació docent realitzat durant la mateixa intervenció.

6.1.1. Registre d'observació anterior a la intervenció docent.

Durada l'estada al Col·legi Salesià Sant Joan Bosco Horta, vaig poder veure com alguns alumnes de la classe de 1r de batxillerat tenien dificultats per a estar atents a la classe, **distraient-se** sobretot amb l'ús del telèfon mòbil. Aquest comportament no era el mateix en els dos grups d'alumnes de 1r de Batxillerat en els que es desdoblaven les classes d'Economia. En un dels grups el professor tenia una major experiència com a docent i al propi centre, i això es veia reflectit també en el **respecte, atenció i interès que mostraven** els alumnes a les seves classes. En l'altre grup l'actitud del grup era **més passiva** i el grup tenia una major **tendència a distreure's**.

Pel que fa a la **capacitat crítica** dels alumnes que vàrem poder percebre, aquesta no era habitual, ja que les seves intervencions a l'aula eren molt dirigides a respondre qüestions concretes del docent, a partir de materials

ja facilitats amb anterioritat per aquest, i amb respostes amb un alt grau de **pre-determinació**. Per tant, en aquest punt hi havia una possible via de millora, que és la que es va decidir explorar a partir de la intervenció docent de l'estada de pràctiques mitjançant l'aplicació de nous recursos a l'assignatura.

6.1.2.Registre d'observació posterior a la intervenció docent.

Durant la meva primera intervenció, vaig poder veure com els alumnes **intervenien** més que a les classes del docent titular, amb el que sembla que la temàtica proposada els interpel·la més, tot i que també vaig veure que els alumnes que més preguntaven eren els mateixos gairebé sempre, i, per tant, calia estimular la participació de la resta d'alumnes. D'altra banda, vaig poder fixar-me que hi havia certs alumnes que després de classe em venien a preguntar qüestions, **interessant-se** per l'assignatura. Finalment, també vaig veure com en parlar d'economia feminista, es **posaven en qüestió molt més els plantejaments** que es feien de part del docent, cosa que no succeïa amb la matèria que es donava habitualment. Penso que és positiu, ja que vol dir que són conceptes que els alumnes no acostumen a escoltar, i a reflexionar, i, per tant, quan els escolten, alguns es posen a la defensiva.

A la segona sessió el grup va estar bastant atent a les explicacions, tot i que no va donar temps d'acabar totes les activitats previstes per la sessió, i es van haver de finalitzar durant els primers minuts de la tercera sessió, en conseqüència, de cara al futur, caldria revisar la temporització. Pel que fa al desenvolupament de la intervenció, va haver-hi **més participació de l'habitual en** la resta de classes del docent, i els alumnes venen a preguntar més temes que els interessin, però també, com que el professor no era a l'aula en alguns moments, els alumnes tendien a distreure més.

Finalment, a les sessions quarta i cinquena, els alumnes van mostrar **molt interès a realitzar el debat** i la presentació de propostes per combatre les desigualtats de gènere, ja que, segons deien, no estaven acostumats a realitzar aquest tipus d'activitats participatives a l'aula, on se'ls tractés com a persones amb opinió pròpia. Gairebé tots els alumnes van presentar propostes, i les van defensar. Durant la part de debat, aquest van reflexionar sobre quins comportaments que afavoreixen les desigualtats duem a terme al nostre dia a dia, quins comportaments podem observar també al nostre entorn i com podem canviar-los. En durant les sessions tercera, quarta i cinquena es va poder percebre un increment de la capacitat d'**autoreflexió** i **autocrítica** de l'alumnat.

6.2. Respostes obertes Qüestionaris. Anàlisi amb Atlas TI.

Al qüestionari final vàrem incorporar tres preguntes obertes, per avaluar el desenvolupament del nou contingut, i veure quina havia estat la percepció dels alumnes. Les respostes al qüestionari obert varen ser majoritàriament positives.

Pel que fa a la primera pregunta, "*T'agradaria que s'afegissin nous continguts al temari d'Economia de 1r de Batxillerat, semblants als que hem vist durant l'última setmana? Per què?*", els alumnes destaquen que els continguts que s'han tractat els hi resulten molt interessants, que els hi serveixen per a aprendre temes d'actualitat, amb un impacte al seu dia a dia i que els permeten prendre consciència dels problemes actuals al món. Dels tretze alumnes enquestats, 11 afirmen que els hi agradaria incorporar nous continguts d'economia heterodoxa, mentre que 2 no ho farien.

Respecte a la segona pregunta, "*Creus que el contingut que hem vist durant l'última setmana fomenta la teva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític?*", tots els alumnes coincideixen en el fet que el tipus de contingut vist durant la intervenció a l'aula sobre economia feminista els ha servit per a

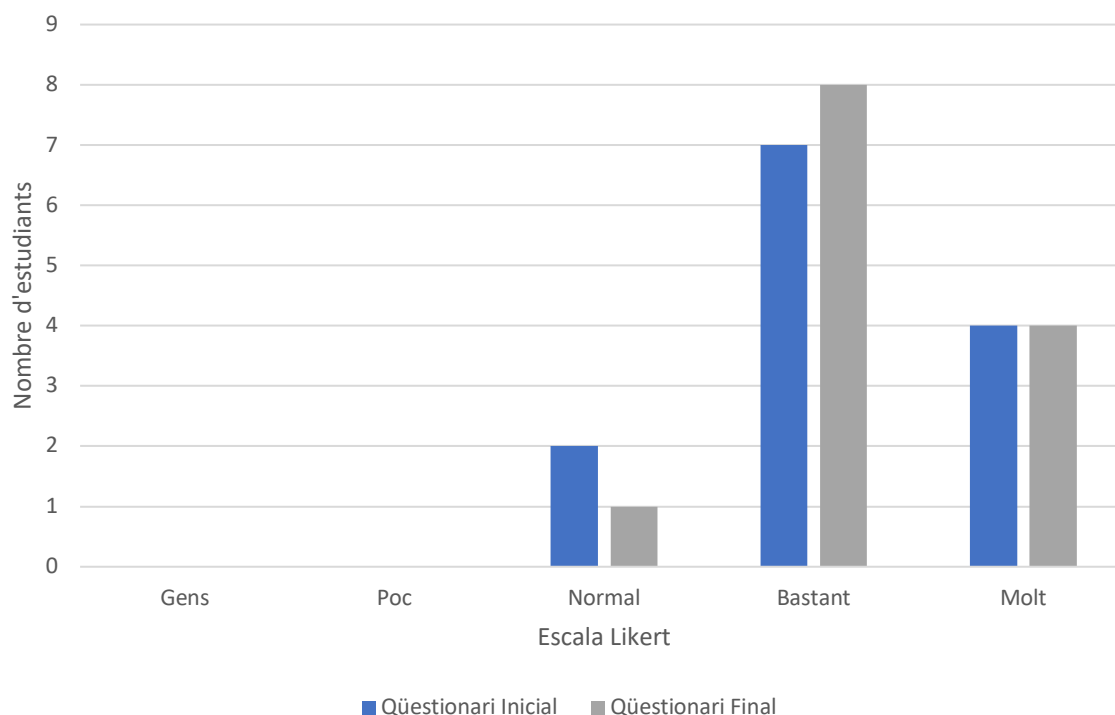
reflexionar, debatre i tenir esperit crític. Alguns alumnes varen destacar la importància de metodologies com el **debat final**, que els va permetre expressar la seva opinió com a agents implicats en els temes de debat. També varen destacar que tractar temes com l'economia feminista els fa **reflexionar** sobre comportaments que tenen **interioritzats**, i que es poden qüestionar i canviar.

Finalment, pel que fa a la tercera pregunta, "*Quines coses canviàries i/o no t'han agradat dels temes que hem tractat?*", els alumnes coincideixen en el fet que els hi ha agradat la intervenció realitzada, destacant que els hi ha semblat un tema molt interessant i que fins i tot els hi agradaria realitzar sessions addicionals.

6.3. Anàlisi de les respostes en escala Likert i de les respostes tancades dels qüestionaris.

En aquest apartat analitzarem les respostes dels qüestionaris en escala de Likert o preguntes tancades s'han analitzat a partir d'indicadors estadístics descriptius bàsics, on veurem el nombre d'alumnes que va respondre a cadascuna de les preguntes, tant abans de la intervenció docent (qüestionari inicial) com posteriorment (qüestionari final).

Gràfic 1. Respostes a la pregunta: Creus que els continguts de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat són útils per al teu futur?

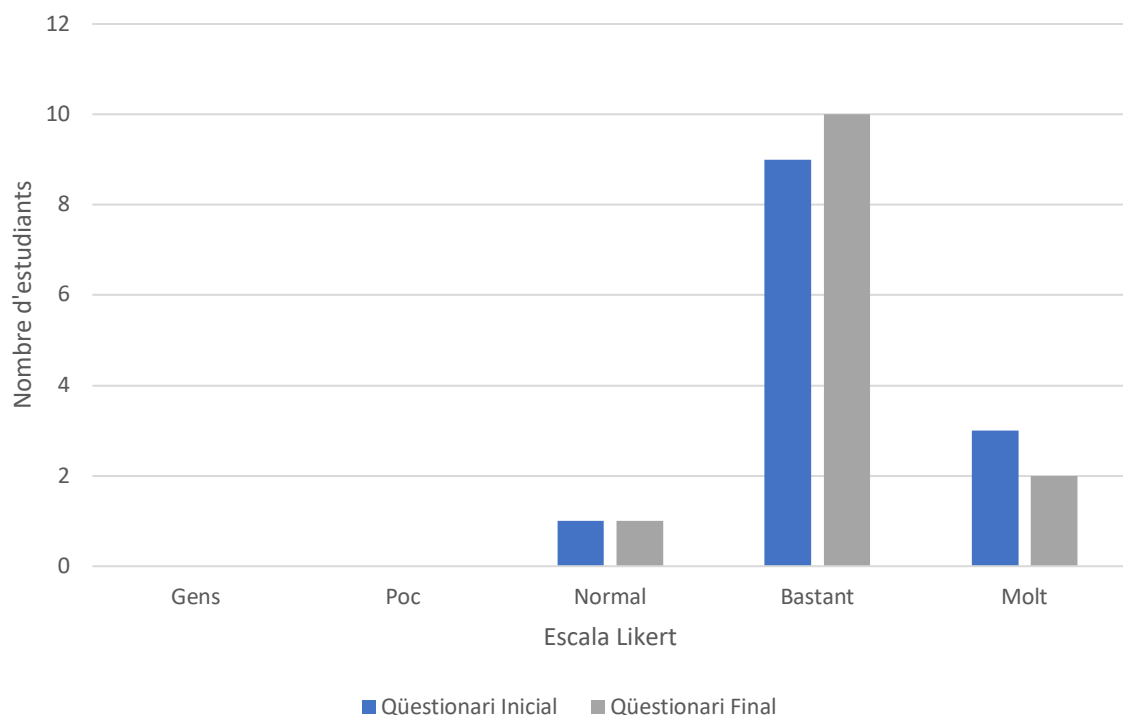

Font: Elaboració Pròpia

Al gràfic 1 podem veure com no s'aprecien grans canvis pel que fa a la utilitat percebuda pels alumnes dels continguts de l'assignatura d'economia tant abans com després de la intervenció docent. En ambdós casos, la majoria d'alumnes afirmaven que els continguts de l'assignatura d'economia eren "bastant" útils per al seu futur.

Al segon gràfic apreciem un comportament similar respecte al gràfic anterior, amb una major concentració si cap dels alumnes que consideren les classes que han realitzat durant el curs com a "bastant" interessants. Aquesta resposta ens mostra que l'assignatura ja semblava generar un interès notable en els alumnes abans de la intervenció docent.

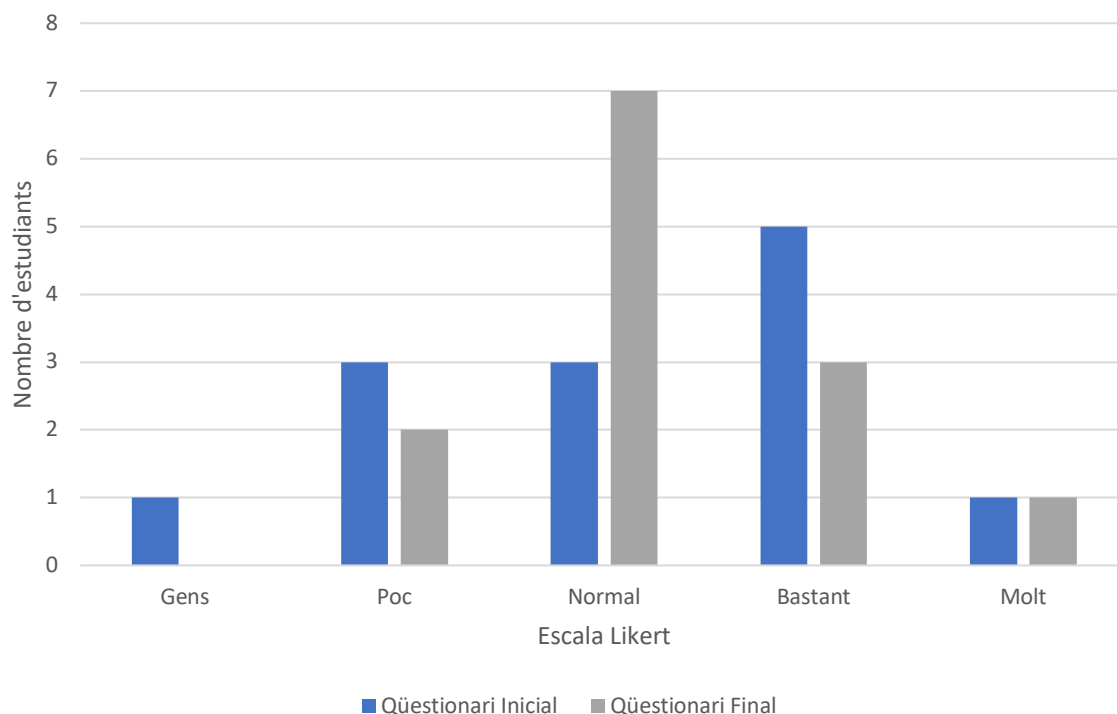
Gràfic 2. Respostes a la pregunta: Les classes d'Economia que has fet aquest curs t'han resultat interessants?

Font: Elaboració pròpia

El gràfic 3 ens mostra una distribució de les respostes dels alumnes diferents de les vistes anteriorment. Podem veure com abans de la intervenció didàctica, les respostes dels alumnes estaven bastant distribuïdes, essent la categoria bastant la que agrupava una major part de les respostes (amb 5/13). En canvi, al qüestionari final podem apreciar una distribució de les respostes diferent, concentrada al voltant de la categoria "normal", la categoria més neutral d'entre les que es presenten.

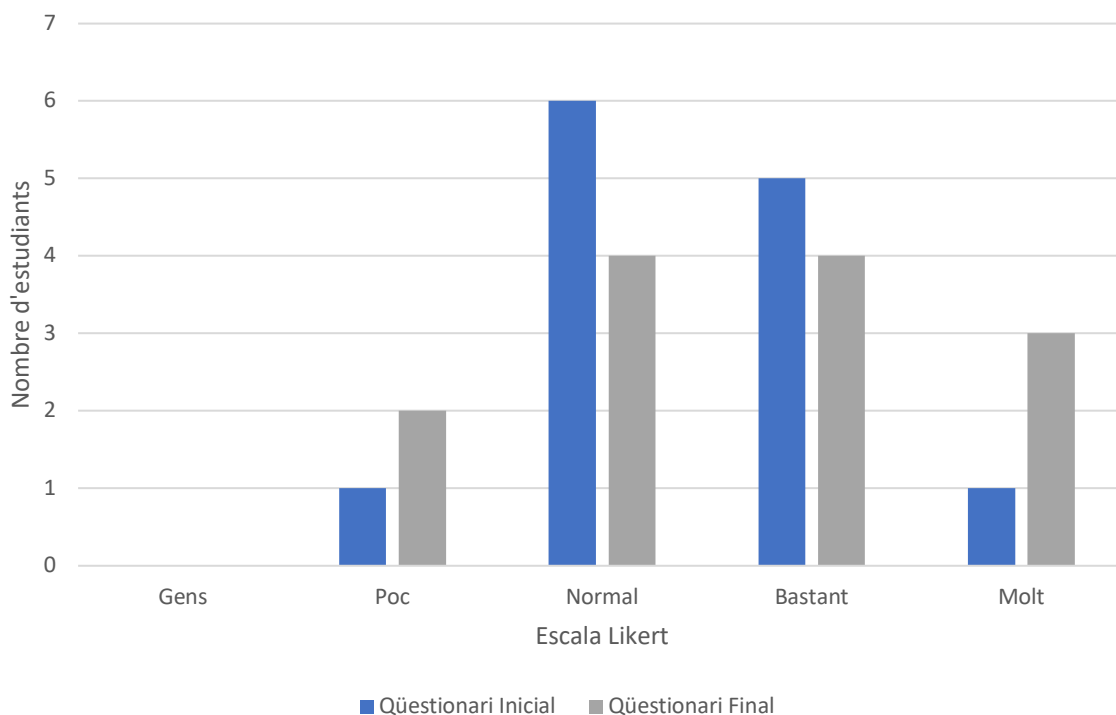
Gràfic 3. Respostes a la pregunta: T'agrada intervenir a classe i compartir els teus coneixements, opinions i dubtes sobre l'assignatura d'Economia?

Font: Elaboració Pròpia

Al quart gràfic passem a centrar-nos en les respostes a les preguntes del qüestionari que fan referència al nucli d'aquest treball, a valorar les percepcions de l'alumnat sobre la relació de les classes d'economia amb la seva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític. L'anàlisi de les respostes ens mostra com abans de la intervenció la majoria d'alumnes considerava que les classes d'economia que havien rebut fins al moment fomentaven de manera neutra o bastant la seva capacitat de reflexió, debat i esperit crític. Si ens fixem en les respostes al qüestionari final, posteriors a la intervenció docent, podem veure un increment del nombre d'alumnes que considera que les classes d'economia que havien rebut fomentava *molt* la seva capacitat de reflexió, debat i esperit crític.

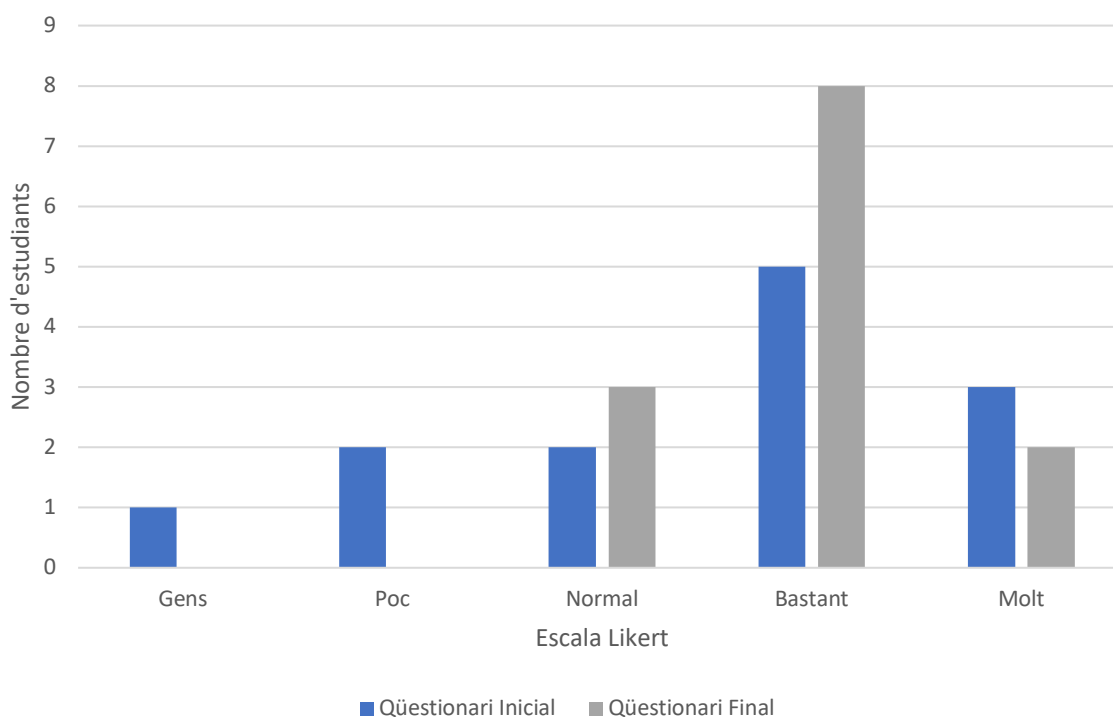
Gràfic 4. Respostes a la pregunta: Les classes d'Economia d'aquest curs fomenten la teva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític?

Font: Elaboració Pròpia

Al gràfic 5 es mostren les respostes als alumnes al voltant de si consideren interessant incorporar nou contingut a l'assignatura d'economia, relacionat amb l'economia heterodoxa. Les respostes als qüestionaris inicial i final difereixen significativament. Amb anterioritat a la intervenció docent, cinc dels tretze alumnes de la classe tenien una postura que anava des del nul interès fins a l'interès neutre en afegir nou contingut a l'assignatura relacionat amb l'economia heterodoxa. En canvi, amb posterioritat a la intervenció docent, aquest nombre d'alumnes s'havia reduït a tres, concentrant-se tots tres al voltant de la resposta neutra. Veiem, per tant, una major mostra d'interès per la incorporació dels continguts de l'economia heterodoxa després de la intervenció docent.

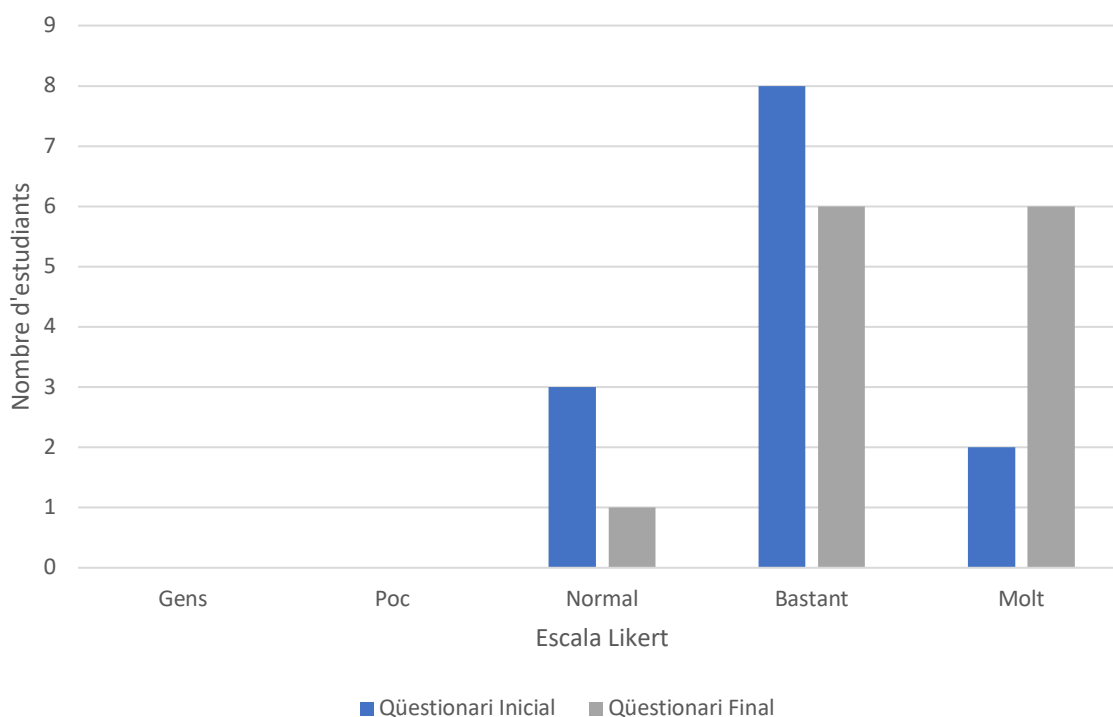
Gràfic 5. Respostes a la pregunta: Et semblaria interessant incorporar nou contingut a l'assignatura d'economia, relacionat amb altres perspectives sobre l'economia, com l'economia feminista o l'economia ecològica, entre d'altres?

Font: Elaboració Pròpia

L'última pregunta del qüestionari que es presentava en escala Likert posava directament en relació les dues variables claus que han motivat la realització d'aquest treball. Hem preguntat alumnes si consideraven que conèixer noves perspectives sobre l'economia, és a dir, perspectives d'economia heterodoxa, els permetria millorar la seva capacitat de reflexió i esperit crític. En aquest cas, abans de la intervenció docent els alumnes ja mostraven una visió favorable sobre que les noves perspectives d'economia els permetia millorar la seva capacitat de reflexió i d'esperit crític. Després de la intervenció, aquesta tendència es va incrementar, amb 12 dels 13 alumnes de la classe responent "bastant" o "molt" a la pregunta.

Gràfic 6. Respostes a la pregunta: Creus que conèixer noves perspectives sobre l'economia et permetrà millorar la teva capacitat de reflexió i d'esperit crític?

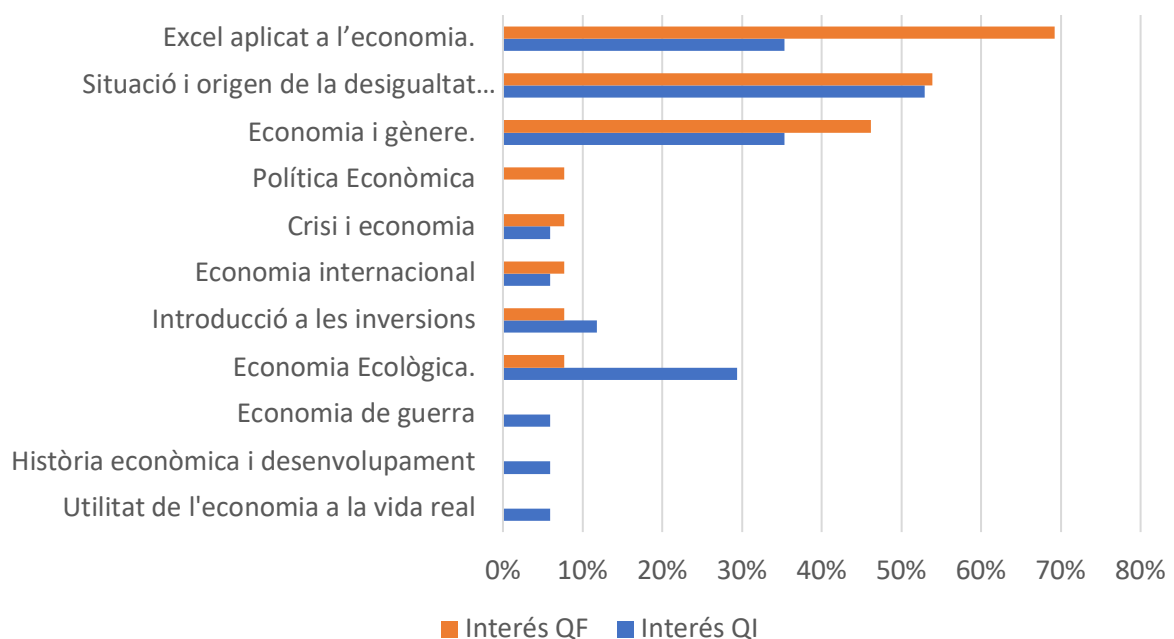
Font: Elaboració Pròpia

Finalment, els alumnes van ser preguntats sobre quins continguts els agradaria incorporar al currículum d'economia, a partir dels seus interessos personals, i d'una preselecció de continguts que ells mateixos podien ampliar. El contingut que despertava més interès per part dels alumnes abans de la intervenció docent eren la situació i origen de la desigualtat (52% dels alumnes mostren interès), l'economia i gènere (35% dels alumnes), l'Excel aplicat a l'economia (35% dels alumnes) i l'economia ecològica (30% dels alumnes).

Al qüestionari final podem apreciar uns interessos molt similars per part de l'alumnat. La principal diferència és que la gran majoria dels alumnes (gairebé el 70% dels alumnes) mostren interès en la incorporació de contingut relacionat amb l'aplicació a l'economia de Microsoft Excel. Una

possible explicació a aquest fet és que una de les activitats que s'han realitzat durant la intervenció didàctica s'ha dut a terme mitjançant l'aplicació d'aquest programa a l'anàlisi d'indicadors econòmics, concretament, la taxa d'activitat. També hem pogut apreciar un increment de l'interès en l'economia feminista, passant d'un 35% dels alumnes interessats a un 46% d'alumnes interessats.

Gràfic 7. Interessos de l'alumnat.

Font: Elaboració Pròpia

7. Discussió

En aquest estudi hem treballat la inclusió de contingut relacionat amb l'economia crítica o heterodoxa al currículum de l'assignatura d'Economia de primer de Batxillerat per tal d'incrementar la capacitat de reflexió, debat i pensament crític de l'alumnat. L'anàlisi de les dades recollides durant l'observació, mitjançant el registre d'observació i els qüestionaris previs i finals ens han permès percebre un increment la capacitat crítica de l'alumnat, tal com es plantejava a la hipòtesi d'aquest treball, tant des del punt de vista dels mateixos alumnes com del docent que ha realitzat la intervenció.

Per tant, aquests resultats en serveixen per donar suport empíric a la necessitat d'incrementar la pluralitat dins del currículum de les assignatures relacionades amb l'Economia que s'imparteixen tant a l'ESO com al Batxillerat. Aquest increment de la pluralitat es podria dur a terme de diverses maneres. Una d'elles, com hem vist al plantejament del treball seria l'observada per Ribera Fumaz (2016) a la Universitat de Manchester, és a dir, mitjançant el debat a l'aula dels diferents punts de vista de les escoles econòmiques (neoclàssics, institucionalistes, keynesianes, ecologistes, etc.) sobre les grans qüestions de l'economia. Això es veuria refermat pel fet que els alumnes varen tenir un gran interès i un elevat grau de participació en el debat, arribant fins i tot al punt de sol·licitar estendre'l per una sessió addicional.

Una altra opció podria ser la de mostrar la no neutralitat dels postulats de l'economia neoclàssica que es presenten a l'aula com a tals, tal com plantegen (Claverol et al., 2019), mitjançant la incorporació al currículum de teories alternatives que expliquen el funcionament de l'economia, com poden ser l'economia institucional o neo-institucional, l'economia keynesiana, l'economia feminista, l'economia ecologista o l'economia marxista, entre d'altres.

D'aquesta manera es podria combatre la frustració d'alguns estudiants d'economia que manifesten (Corredor & Castillo-Reina (2019)) que moltes de les qüestions que més els interessin d'aquesta disciplina queden reduïdes habitualment a breus apartats dins del currículum actual, on predominen models teòrics que no es traslladen a la realitat quotidiana.

També hem pogut observar, tal com mostra Martínez González (2007), com l'estil docent també tenia un efecte important en el grau de motivació dels alumnes.

8. Conclusions

La capacitat de reflexió, debat i esperit crític de l'alumnat és una de les competències que es busca desenvolupar a les assignatures d'Economia de l'ESO i de Batxillerat, tal com podem apreciar als currículums publicats pel Departament d'Ensenyament (2019 i 2008, respectivament), i a les competències bàsiques de l'Àmbit Social de l'ESO (DGdESOiB, 2015).

Després de realitzar una intervenció docent a la classe d'Economia de 1r de Batxillerat del Col·legi Salesià Sant Joan bosco Horta, hem pogut apreciar com la implementació de nous materials al currículum de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat relacionats amb l'economia heterodoxa enfortia la capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític de l'alumnat. D'altra banda, també hem pogut veure un increment de la motivació de l'alumnat per l'assignatura.

El repàs de la bibliografia existent sobre la presència de l'economia heterodoxa a l'aula ens ha mostrat com, precisament, hi havia una manca notable de pluralitat en l'ensenyament de l'economia a les aules, tant universitàries, com d'ESO, Batxillerat i cicles. Per tant, per tal d'aconseguir fer que els alumnes siguin competents pel que fa a la seva capacitat de reflexió i esperit crític, estimem necessari una progressiva incorporació d'escoles de pensament econòmic alternatiu al currículum, amb un tractament diferenciat del nou currículum a 4t d'ESO i a 1r de Batxillerat.

Per implementar els nous materials que es proposen introduir al currículum, també és necessària la implicació de l'equip directiu del centre al projecte, promovent, per exemple, sinergies amb altres professors i donant suport al professorat que impulsa la pràctica educativa de referència.

Pel que fa a les limitacions del que aquí es planteja, els docents que s'han consultat han manifestat que actualment pot ser difícil incorporar nous

materials al currículum, donada la quantitat de temari que s'ha de tocar durant el curs. D'altra banda, també he pogut observar com al Batxillerat hi ha menys marge per la innovació pedagògica, ja que, a hores d'ara, l'absoluta prioritat són els exàmens de la selectivitat, i, per tant, donar el contingut i les eines als alumnes per superar els exàmens amb la nota més gran possible, i no tant per assimilar el contingut o els valors que es puguin transmetre. Sembla que hi ha una desconexió amb el que els alumnes han anat fent amb anterioritat

9. Referències

Claverol, M. (2019). *Economía crítica a l'aula : propostes per a l'ensenyament obligatori* (F. Polo (ed.); Primera edició) [Book]. Associació de Mestres Rosa Sensat.

Corredor, F., & Castillo-Reina, M. Á. (2019). La enseñanza de la economía: política, ideología y mercado. In *Mercados y bienestar: ensayos en memoria de Homero Cuevas* (pp. 85–118).

Fernández Sierra, J. (1994). Evaluación del currículo: perspectivas curriculares y enfoques en su evaluación. *Teoría y Desarrollo Del Curriculum*, 297–312.

Mogas, J. (2021). Dissenys de recerca: Seminari 3.3.2. Estudi de cas. [arxiu PDF]. Universitat Rovira i Virgili

Ribera Fumaz, R. (2016). En busca de la pluralidad perdida. *Oikonomics*, 5, 6–11. <https://doi.org/10.7238/o.n6.1611>

Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J. P. (2010). *Mismeasuring our lives: Why GDP doesn't add up* (The New Press (ed.)). The New Press.

Martínez González, R. A. (2007). La investigación en la práctica educativa: Guía metodológica de investigación para el diagnóstico y evaluación en los centros docentes (Vol. 5). Ministerio de Educación

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. SAGE.

Referències de documents oficials:

Departament d'Ensenyament (2017). Marc de la innovació pedagògica a Catalunya (2017). Pg. 16. Consultat el 20 d'abril de 2022.

https://repositori.educacio.gencat.cat/bitstream/handle/20.500.12694/603/marc_innovacio_pedagogica_2017.pdf?sequence=1

Direcció General de Currículum i Personalització (DGCP) (2019). Currículum d'Economia. Currículum Educació Secundària Obligatòria. Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació. Pg 271-274. Consultat el 20 d'abril de 2022.

<https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/curriculum/curriculum-eso.pdf>

Direcció General d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat (2015). Competències bàsiques de l'àmbit social. Servei de Comunicació i Publicacions. Departament d'Ensenyament. Consultat el 20 d'abril de 2022.

<https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/competencies-basiques/eso/ambit-social.pdf>

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya 142 (2008). Currículum d'Economia. Currículum batxillerat. Decret 142/2008 - DOGC núm. 5183. Pg. 1-11. Consultat el 20 d'abril de 2022.

<http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0092/e49a5e88-daad-48d2-86b2-821aa47bac58/economia.pdf>

UOC (2021), Pla Docent de l'Assignatura Teoria Econòmica i Societat. Universitat Oberta de Catalunya. Extret el 24 de novembre de 2021.

http://cv.uoc.edu/tren/trenacc/web/GAT_EXP.PLANDOCENTE?any_academico=20211&cod_asignatura=21.430&idioma=CAS&pagina=PD_PREV_PORTAL&cache=S

10. Annex

10.1. Qüestionaris

QÜESTIONARI INICIAL

Assignatura: Economia

Curs: 1r de Batxillerat

Data: 14/03/2022

El següent qüestionari és anònim. Marca amb sinceritat el número que s'adeqüi més a la teva opinió.

(1 = Gens, 2 = Poc, 3 = Normal, 4 = Bastant, 5 = Molt)

1. Creus que els continguts de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat són útils per al teu futur?

2. Les classes d'Economia que has fet aquest curs t'han resultat interessants?

3. T'agrada intervenir a classe i compartir els teus coneixements, opinions i dubtes sobre l'assignatura d'Economia?

4. Les classes d'Economia d'aquest curs fomenten la teva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític?

5. Et semblaria interessant incorporar nou contingut a l'assignatura d'economia, relacionat amb altres

perspectives sobre l'economia, com l'economia feminista o l'economia ecològica, entre d'altres?

6. Creus que conèixer noves perspectives sobre l'economia et permetrà millorar la teva capacitat de reflexió i d'esperit crític?

- Marca una X a la casella que prefereixis; si ho vols pots justificar la teva resposta a l'espai de sota.

7. Quina de les següents temàtiques t'agradaria afegir al contingut d'economia de 1r de Batxillerat?

- Excel aplicat a l'economia.
- Economia i gènere.
- Economia Ecològica.
- Situació i origen de la desigualtat econòmica al món.
- Altres (específica quina).

QÜESTIONARI FINAL

Assignatura: Economia

Curs: 1r de Batxillerat

Data: 21/03/2022

El següent qüestionari és anònim. Marca amb sinceritat el número que s'adeqüi més a la teva opinió.

(1 = Gens, 2 = Poc, 3 = Normal, 4 = Bastant, 5 = Molt)

1. Creus que els continguts de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat són útils per al teu futur?

2. Les classes d'Economia que has fet aquest curs t'han resultat interessants?

3. T'agrada intervenir a classe i compartir els teus coneixements, opinions i dubtes sobre l'assignatura d'Economia?

4. Les classes d'Economia d'aquest curs fomenten la teva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític?

5. Et semblaria interessant incorporar nou contingut a l'assignatura d'economia, relacionat amb altres perspectives sobre l'economia, com l'economia feminista o l'economia ecològica, entre d'altres?

6. Creus que conèixer noves perspectives sobre l'Economia et permetrà millorar la teva capacitat de reflexió i d'esperit crític?

Marca una X a la casella que prefereixis; si ho vols pots justificar la teva resposta a l'espai de sota.

7. Quina de les següents temàtiques t'agradaria afegir al contingut d'Economia de 1r de Batxillerat?

- Excel aplicat a l'economia.
- Economia i gènere.
- Economia Ecològica.
- Situació i origen de la desigualtat econòmica al món.
- Altres (específica quina).

8. T'agradaria que s'afegissin nous continguts al temari d'Economia de 1er de Batxillerat, semblants als que hem vist durant l'última setmana? Per què?

9. Creus que el contingut que hem vist durant l'última setmana fomenta la teva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític?

10. Quines coses canviaries i/o no t'han agradat dels temes que hem tractat?

10.2. Seqüència didàctica

MATÈRIA	Economia	NIVELL EDUCATIU	1r de Batxillerat
ÀMBIT	Economia heterodoxa	TRIMESTRE	2n trimestre
UNITAT DIDÀCTICA	L'economia feminista	TEMPORITZACIÓ	4 sessions (4h)
JUSTIFICACIÓ	Mitjançant la implementació de nous materials relacionats amb l'economia heterodoxa, pretenem enfortir la capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític de l'alumnat, elements cabdals de la perspectiva crítica del currículum (Fernández Sierra, 1994).		

CONTINGUTS del Currículum d'Economia que es treballen . Extret del decret 142/2008 - DOGC núm. 5183

1. El sistema econòmic

1.2.Reconeixement de l'evolució històrica dels sistemes econòmics en relació amb l'evolució tècnica i l'entorn social.

4. La mesura de l'economia

4.1. Obtenció i càlcul de valors absoluts, valors relatius, nombres índexs i taxes de variació. Diferenciació entre valors nominals i valors reals.

4.3. Valoració de les limitacions o omissions del PIB com a mesura del nivell econòmic i reconeixement d'altres indicadors, diferents del PIB, per valorar la situació econòmica i el benestar d'una societat. Reconeixement de les característiques diferencials de l'economia submergida o informal i del treball domèstic i de situacions de desigualtat entre els treballadors I treballadores.

4.6. Interès per la recerca de dades fiables i hàbit de contrast de fonts. Representació de la informació trobada utilitzant un full de càlcul.

8. Problemes econòmics actuals

8.2. Càlcul de la taxa d'activitat, d'atur i d'ocupació. Descripció de les tipologies, causes i solucions a la desocupació. Els fluxos migratoris i la seva relació amb els mercats de treball.

8.6.Anàlisi de les principals xifres econòmiques, d'atur i d'inflació d'una economia en diferents períodes. Comparació de nivells de benestar entre diferents economies. Identificació dels factors de desigualtat de gènere i de les possibles mesures correctores per afavorir la igualtat d'oportunitats.

	Dimensions i competències de l'àmbit. Extret del decret 142/2008 - DOGC núm. 5183.	Objectius	Criteris d'avaluació	Indicadors d'avaluació del NIVELL D'ASSOLIMENT			Activitat
				Nivell 1 (assoliment suficient)	Nivell 2 (assoliment notable)	Nivell 3 (assoliment excel·lent)	
E S P E C Í F I C A	Competència 1. Competència en cultura econòmica i dialèctica	Interpretar algunes xifres, com són ara el nivell d'atur o la taxa d'activitat, que caracteritzen la desigualtat de gènere. Interpretar informacions i opinar amb un cert coneixement i de manera argumentada sobre qüestions de l'actualitat econòmica.	Interpretar la taxa d'activitat masculina i femenina.	L'estudiant té dificultats per interpretar indicadors econòmics bàsics com la taxa d'activitat masculina i femenina.	L'estudiant interpretar correctament indicadors econòmics bàsics com la taxa d'activitat masculina i femenina.	L'estudiant interpretar sense problemes indicadors econòmics bàsics com la taxa d'activitat masculina i femenina, i també sap com es calculen.	Sessió 1 activitats 1, 2 i 3
E S P E C Í F I C A	Competència 2. Competència en raonament econòmic i modelització	Observar les dades reals i plantejar interrelacions entre elles.	Establir hipòtesis sobre les diferències en la taxa d'activitat masculina i femenina.	L'estudiant té dificultats per a anar més enllà de les dades i raonar quines poden ser les causes de les diferències en la taxa d'activitat masculina i femenina.	L'estudiant proposa causes que no s'ajusten exactament al que es requereix, però que van en la direcció correcta per explicar les diferències en la taxa d'activitat masculina i femenina.	L'estudiant proposa de forma correcta causes que expliquen les diferències en la taxa d'activitat masculina i femenina.	Sessió 2.1. i 2.2. i Sessió 3.1 i 3.2.
G E N E R A L	Competència en recerca, competència en gestió i tractament de la informació i competència digital	Buscar informació sobre una temàtica concreta a través de mitjans digitals, establir si la font és fiable i compartir-la amb la resta de companys /es.	Obtenir informació fiable en fonts telemàtiques	L'estudiant ha cercat les dades requerides, però no provenen d'una font fiable.	L'estudiant ha cercat les dades requerides, i provenen d'una font fiable, però s'ha limitat a agafar el primer resultat del motor de cerca, i no s'ajusta del tot al que es demanava.	L'estudiant ha cercat les dades requerides, i provenen d'una font fiable, ajustant-se als requeriments del professor.	Sessió 1.5, Sessió 2.3 i sessió 3.2. i Sessió 4.1 i 4.2.
G E N E R	Competència personal i interpersonal. Competència comunicativa.	Participar en un debat amb arguments coherents, tot respectant les opinions dels altres	Respectar els diferents punts de vista dels companys i	Reflexiona de manera coherent, però no aprofundeix en els aspectes importants. No respecta les	Reflexiona de manera coherent, però no aprofundeix en els aspectes importants. Respecta les	Reflexiona de manera coherent i profunda sobre les desigualtats existents entre homes i dones. Respecta les intervencions dels companys.	Sessió 4.1. i 4.2.

A L			companys, i argumenta r de forma coherent l'opinió pròpia.	intervencions dels companys.	intervencions dels companys.		
G E N E R A L	Competència en el coneixement i interacció amb el món	Prendre una actitud crítica davant els problemes econòmics i proposar-hi diferents solucions	Distingir les diferents perspective s sobre un problema econòmic, i proposar solucions.	L'estudiant té dificultats en distingir els diferents corrents de pensament econòmic que tracten la matèria, i no proposa solucions quan se li requereix.	L'estudiant no té dificultats en distingir els diferents corrents de pensament econòmic que tracten la matèria. És capaç de fer propostes que milloren la realitat	L'estudiant distingeix de forma excel·lent els diferents corrents de pensament econòmic que tracten la matèria, i no proposa solucions quan se li requereix. És capaç de fer propostes que milloren la realitat	Sessió 4.2.

AVALUACIÓ

L'avaluació durant la Unitat Didàctica serà contínua i formativa. Els instruments d'avaluació principal seran el diari de docent i la rúbrica final de la unitat.

- Avaluació inicial-diagnòstica (sessió 1): Preguntes a la classe per part del professor sobre els continguts que es treballaran a la unitat didàctica (sessió 1).
- Avaluació formativa (sessió 2,3 i 4): El treball col·laboratiu i l'actitud s'avaluarà a través de l'observació a classe amb el diari de docent.

ATENCIÓ A LA DIVERSITAT

En el cas d'haver de treballar per grups, es crearan grups heterogenis, i a banda, el professor atindrà i resoldrà les problemàtiques específiques dels alumnes durant l'1h i 15 que dura el treball autònom, assistint-los i acompanyant-los però no resolent l'activitat per ells.

TREBALL TRANSVERSAL/TRANSVERSALITAT

Les competències generals de batxillerat que ens permetrà treballar aquesta unitat són:

- Competència en recerca.
- Competència en gestió i tractament de la informació.
- Competència digital.
- Competència personal i interpersonal.
- Competència comunicativa.
- Competència en el coneixement i interacció amb el món

La connexió amb altres matèries és la següent:

1. Geografia:

- Obtenció i càlcul de valors (absoluts i relatius), nombres, índexs i taxes.

2. Matemàtiques aplicades a les ciències socials:

- El full de càlcul: una eina per resoldre problemes de matemàtica financera.
- Representació gràfica de funcions, per mitjà de l'ús de programes informàtics.
- Estadística descriptiva: gestió, tractament i interpretació crítica de dades, gràfics i paràmetres. Les diferents fases i tasques d'un treball estadístic.
- Distribucions bidimensionals. Interpretació de fenòmens socials i econòmics en què intervenen dues variables.

3. Història del món contemporani:

- Globalització, estat del benestar i desigualtats.

SESSIÓ 1	Resum de la sessió. Ens introduïm a l'economia feminista, i al contingut de les properes classes.		
SEQÜENCIACIÓ	TIPUS DE TREBALL	RECURSOS MATERIALS	INSTRUMENT D'AVAUACIÓ
<p>ACTIVITAT 1. Presentacions (10'). Presentació del docent en pràctiques i de cadascun dels i les alumnes. 5 minuts.</p> <p>Se'ls hi exposa als alumnes l'estructura de la intervenció docent que es durà a terme durant les properes cinc sessions. 5 minuts.</p>	Grup classe/individual	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ordinador 2. Projector 3. Power Point 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Avaluació inicial mitjançant preguntes a mà alçada. 2. Graella d'Observació Docent 3. Diari d'Aula
<p>ACTIVITAT 2. Qüestionari (10')</p> <p>Es facilitarà als alumnes un qüestionari amb 7 preguntes en escala Likert on aquests manifestin el seu interès en l'assignatura i com perceben que aquesta promou la seva capacitat crítica.</p>	Grup classe/individual	Qüestionaris en paper i bolígrafs	Qüestionari
<p>ACTIVITAT 3. Introducció - Economia crítica (10').</p> <ul style="list-style-type: none"> -Preguntes a la classe obertes a classe sobre els seus coneixements previs sobre economia heterodoxa (5'). - Explicació de què entenem per economia crítica (5'). 	Grup classe/individual	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ordinador 2. Projector 3. Llibreta d'apunts 4. Power Point 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Avaluació inicial mitjançant preguntes a mà alçada. 2. Graella d'Observació Docent 3. Diari d'Aula
<p>ACTIVITAT 4.</p> <ul style="list-style-type: none"> -Introducció a l'economia feminista (25') - Comentari d'una notícia d'actualitat sobre el nou pla d'igualtat(5'). - El paper de les dones a la ciència econòmica (5') - Explicació de quines són les principals aportacions de l'economia feminista (10') - Finalment, s'acaba la classe anticipant el que veurem a la propera sessió (5'). 	Grup classe/individual	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ordinador 2. Projector 3. Llibreta d'apunts 4. Power Point 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Graella d'Observació Docent 2. Diari d'Aula

<p>ACTIVITAT 5.</p> <p>- Tasca per la sessió 4: Buscar proposta per reduir la desigualtat de gènere.(2')</p> <p>Caldrà que els alumnes busquin i preparin una notícia sobre alguna proposta d'alguna institució o associació per reduir les desigualtats de gènere. Hauran de presentar la proposta davant la resta de la classe, i debatre sobre que els hi sembla.</p>	<p>Individual</p>	<p>1. Ordinador 2. Projector 3. Llibreta d'apunts 4. Power Point 5. Cercador Web</p>	<p>1. Graella d'Observació Docent 2. Diari d'Aula</p>
--	-------------------	--	---

SESSIÓ 2	La bretxa de gènere: Què és i com es calcula?		
SEQÜENCIACIÓ	TIPUS DE TREBALL	RECURSOS MATERIALS	INSTRUMENT D'AVUACIÓ
<p>ACTIVITAT 1. Introducció a la bretxa de gènere (12')</p> <p>- Repàs de la sessió anterior (2')</p> <p>- Introducció a la bretxa de gènere. Què entenem per bretxa de gènere? (5')</p> <p>- Les diferents bretxes de gènere (5')</p>	<p>Grup classe/individual</p>	<p>1. Ordinador 2. Projector 3. Power Point</p>	<p>1. Avaluació inicial mitjançant preguntes a mà alçada. 2. Graella d'Observació Docent 3. Diari d'Aula</p>
<p>ACTIVITAT 2. Les bretxes de gènere en la participació econòmica (20')</p> <p>- La bretxa salarial</p> <p>- La bretxa ocupacional o sostre de vidre</p> <p>- La bretxa en la participació laboral</p> <p>- Com es calculen?</p>	<p>Grup classe/individual</p>	<p>1. Ordinador 2. Projector 3. Power Point</p>	<p>1. Graella d'Observació Docent 2. Diari d'Aula</p>

<p>ACTIVITAT 3. Activitat pràctica (25')</p> <p>- Calculem la bretxa de participació laboral als països de la UE-27 i la seva evolució entre 2004 i 2019 mitjançant les dades d'Eurostat i un full de càlcul.</p>	<p>Per parelles o grups de 3. Un ordinador per grup.</p>	<p>1. Ordinador (tant alumnes com el professor) 2. Projector 3. Llibreta d'apunts 4. Web Eurostat 5. Microsoft Excel o similar</p>	<p>1. Graella d'Observació Docent 2. Diari d'Aula</p>
---	--	--	--

SESSIÓ 3		Els estudis sobre l'ús del temps. Diferències en les activitats desenvolupades per homes i dones.		
SEQÜENCIACIÓ	TIPUS DE TREBALL	RECURSOS MATERIALS	INSTRUMENT D'AVALUACIÓ	
<p>ACTIVITAT 1. Introducció als estudis de l'ús del temps i al treball de cures (30').</p> <p>- Repàs de la sessió anterior (5')</p> <p>- Què entenem per treball de cures? (15')</p> <p>- Els estudis de l'ús del temps (10')</p>	<p>Grup classe/individual</p>	<p>1. Ordinador 2. Projector 3. Power Point</p>	<p>1. Avaluació inicial mitjançant preguntes a mà alçada. 2. Graella d'Observació Docent 3. Diari d'Aula</p>	
<p>ACTIVITAT 2. A què dediquem el nostre temps. Activitat Pràctica (22').</p> <p>- Se'ls hi presenten una llista d'activitats diàries als alumnes, i aquests van participant a classe, per ordre de distribució a l'aula, dient quant temps creu que una persona adulta dedica a cadascuna de les activitats bàsiques (10').</p>	<p>Grup classe/individual</p>	<p>1. Ordinador 2. Projector 3. Power Point</p>	<p>1. Graella d'Observació Docent 2. Diari d'Aula</p>	

<p>- Després de recopilar la informació, es contrasta amb les dades provinents de l'enquesta sobre l'ús del temps de l'INE, i es debat a classe quines són les possibles causes de les diferències en l'ús del temps entre homes i dones (10').</p> <p>- Finalment, s'acaba la classe recordant que a la propera sessió cal portar una proposta per combatre la desigualtat de gènere (2').</p>			
---	--	--	--

SESSIÓ 4	Debat: Propostes per tancar les bretxes de gènere.		
SEQÜENCIACIÓ	TIPUS DE TREBALL	RECURSOS MATERIALS	INSTRUMENT D'AVAUACIÓ
<p>ACTIVITAT 1. Propostes per tancar la bretxa de gènere (25').</p> <p>En aquesta primera part del debat, els i les alumnes presenten les diferents propostes que han recopilat, argumentant perquè consideren que són rellevants.</p>	<p>Debat, els alumnes se situen en una rotllana. Grup classe. Professor fa de moderador.</p>	<p>1. Ordinador 2. Projector 3. Power Point 4. Propostes recollides pels alumnes</p>	<p>1. Graella d'Observació Docent 2. Diari d'Aula</p>
<p>ACTIVITAT 2. Debat sobre les propostes per tancar la bretxa de gènere (25').</p> <p>Els alumnes comenten les propostes dels altres companys, quines consideren que són més necessàries i amb quines estan menys d'acord. També se'ls pregunta quines accions creuen que poden dur a terme ells mateixos per a reduir les bretxes de gènere.</p>	<p>Debat, els alumnes se situen en una rotllana. Grup classe. Professor fa de moderador.</p>	<p>1. Ordinador 2. Projector 3. Power Point</p>	<p>1. Graella d'Observació Docent 2. Diari d'Aula</p>

<p>ACTIVITAT 3. Qüestionari i comiat (10')</p> <p>Es facilitarà als alumnes un qüestionari amb 7 preguntes en escala Likert on aquests manifestin el seu interès en l'assignatura i com perceben que aquesta promou la seva capacitat crítica.</p> <p>També s'inclouen tres preguntes de resposta oberta, sobre la seva percepció de la intervenció didàctica.</p>	<p>Grup classe/individual</p>	<p>Qüestionaris en paper i bolígrafs</p>	<p>1. Graella d'Observació Docent 2. Diari d'Aula</p>
--	-------------------------------	--	---

10.3. Respostes als qüestionaris

Respostes qüestionari Inicial:

Pregunta QI	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5	Q6	Q7	Q8	Q9	Q10	Q11	Q12	Q13
1. Creus que els continguts de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat són útils per al teu futur?	5	4	3	4	4	5	4	5	4	5	4	4	3
2. Les classes d'Economia que has fet aquest curs t'han resultat interessants?	4	4	4	4	3	5	5	4	4	4	5	4	4
3. T'agrada intervenir a classe i compartir els teus coneixements, opinions i dubtes sobre l'assignatura d'Economia?	4	2	1	3	2	4	3	4	4	3	4	5	2
4. Les classes d'Economia d'aquest curs fomenten la teva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític?	2	3	3	4	4	4	5	3	3	4	3	3	4
5. Et semblaria interessant incorporar nou contingut a l'assignatura d'economia, relacionat amb altres perspectives sobre l'economia, com l'economia feminista o l'economia ecològica, entre d'altres?	1	4	5	2	3	2	5	4	4	5	4	3	4
6. Creus que conèixer noves perspectives sobre l'economia et permetrà millorar la teva capacitat de reflexió i d'esperit crític?	3	4	3	4	4	4	4	5	4	4	4	3	5

Preferències	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5	Q6	Q7	Q8	Q9	Q10	Q11	Q12	Q13
Excel aplicat a l'economia.	X	X	X			x		x			x		
Economia i gènere.		X			x			x	x		x	x	
Economia Ecològica.			X	X	x							x	x
Situació i origen de la desigualtat econòmica al món.		X		X	x	x	x		x		x	x	x
Utilitat de l'economia a la vida real							x						
Introducció a les inversions										x	-		
Història econòmica i desenvolupament											x		
Economia internacional					x								
Economia de guerra					x								
Crisi i economia					x								
Política Econòmica													

Respostes qüestionari Final:

Pregunta QF	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5	Q6	Q7	Q8	Q9	Q10	Q11	Q12	Q13
1. Creus que els continguts de l'assignatura d'Economia de 1r de Batxillerat són útils per al teu futur?	5	4	5	5	4	4	4	4	3	4	5	4	4
2. Les classes d'Economia que has fet aquest curs t'han resultat interessants?	4	4	4	5	4	4	4	4	3	4	4	4	5
3. T'agrada intervenir a classe i compartir els teus coneixements, opinions i dubtes sobre l'assignatura d'Economia?	5	2	3	3	3	4	3	3	2	3	3	4	4
4. Les classes d'Economia d'aquest curs fomenten la teva capacitat de reflexió, debat i d'esperit crític?	5	5	2	3	4	3	5	3	2	3	4	4	4
5. Et semblaria interessant incorporar nou contingut a l'assignatura d'economia, relacionat amb altres perspectives sobre l'economia, com l'economia feminista o l'economia ecològica, entre d'altres?	3	4	4	4	3	4	5	4	3	4	4	4	5
6. Creus que conèixer noves perspectives sobre l'economia et permetrà millorar la teva capacitat de reflexió i d'esperit crític?	4	5	5	5	4	4	5	4	3	4	5	4	5

Preferències QF	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5	Q6	Q7	Q8	Q9	Q10	Q11	Q12	Q13
Excel aplicat a l'economia.	X	X	X				X	X		X	X	X	X
Economia i gènere.				X			X	X		X	X		X
Economia Ecològica.					X								
Situació i origen de la desigualtat econòmica al món.		X	X	X		X				X	X		X
Utilitat de l'economia a la vida real													
Introducció a les inversions									X				
Història econòmica i desenvolupament													
Economia internacional													X
Economia de guerra													
Crisi i economia													X
Política Econòmica													X

